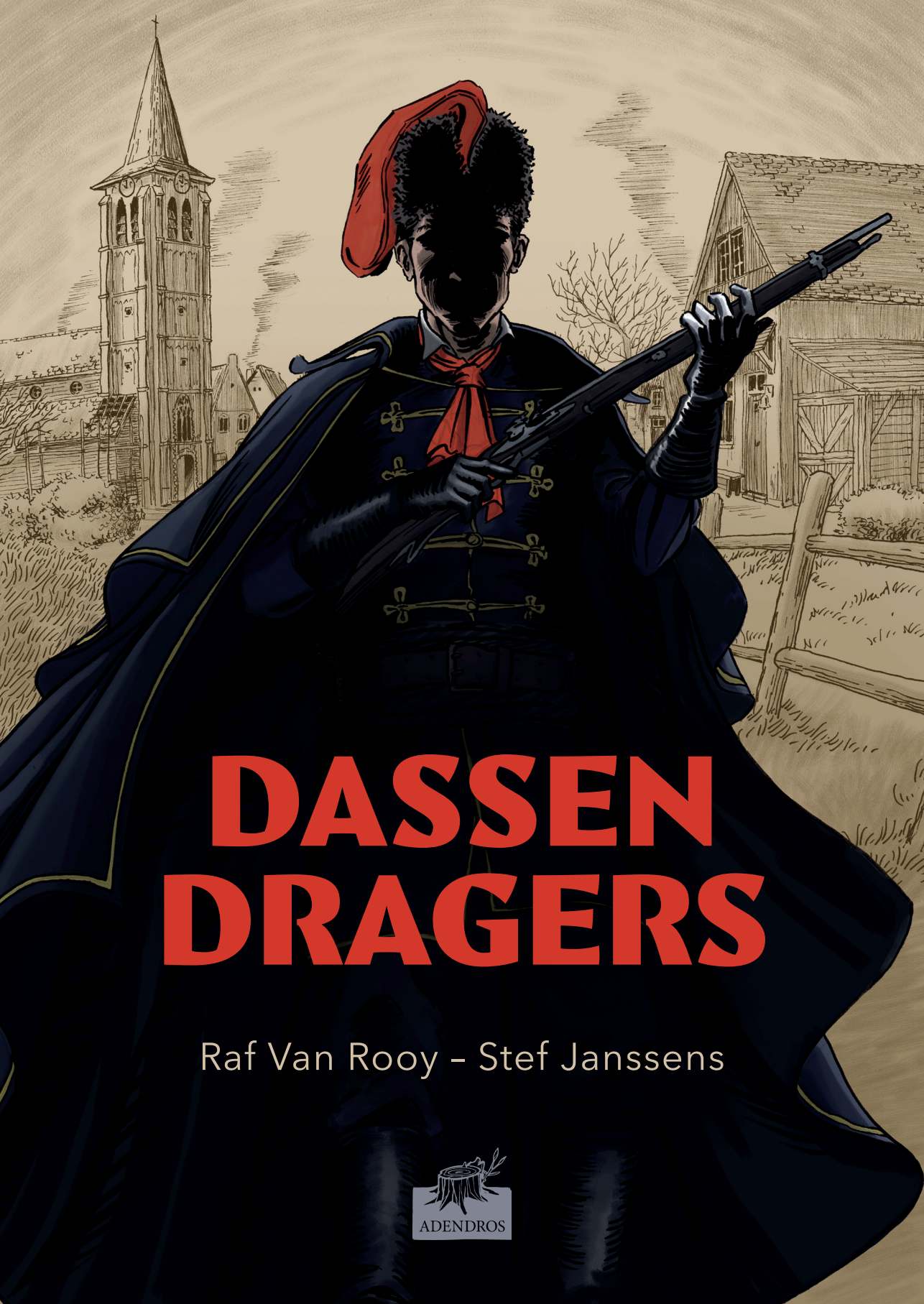

DASSEN DRAGERS

Raf Van Rooy – Stef Janssens

WECHELDERZANDE

Den Hert

Hertergracht

N

Visbeek

GIERLE

Houtzijde

Holle-Beemdenbeek

Oude-Dykloop

LILLE

De Schtans

De Groon

Kerk

POEDERLEE

HERENTALS

GEEL

Dassendragers

Dassendragers

Een historische novelle over
het Lilse Krawatenverhaal

door
Raf Van Rooy

Met illustraties van
Stef Janssens

L I L L E

(dat in de Kempen!)

© 2025 Raf Van Rooy (tekst), Stef Janssens (illustraties)

Drukwerk: zwartopwit

Lay-out: Raf Van Rooy

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de auteur, illustrator en uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering.

ISBN 9789083506500

NUR 301

D/2025/16078/01

Dit boekje is verschenen naar aanleiding van 400 jaar Krawatendorp in Lille (1625–2025) en werd gedrukt in een oplage van 500 exemplaren. De opbrengst van deze novelle gaat deels naar de activiteiten die 't Krawatenkonvooi organiseerde om de herdenking in de kijker te zetten. <https://krawatendorp.org/>

Uitgeverij Adendros, Lille (BE)

Voor Vava Hof

—

*mijn grootvader Gerard Jansens (1939–2024),
een grootmeester in het vertellen van verhalen,
die het Krawatenjaar 2025 net niet mocht meemaken,
maar er zo toch in gedachten bij is.*

INHOUDSTAFEL

DE COULISSEN	1
IEJEN	9
TWIEJE	17
DE KROAAT	23
DREI	29
VIER	39
DEN DOOFPOT	47
VIJF	51
ZES	61
DE MAAT	67
ZEUVE	71
ACHT	87
D'ACHTERDEUR	99
VERANTWOORDING	105

DE COULISSEN

HET ZWEET PARELT me over het hoofd. Nog een tweetal uur, en ik moet op. Tenminste, dat geeft mijn horloge aan, want ik duizel alsof mijn twee benen elk op een ander continent staan te dansen. Ondertussen oefen ik mijn opening nog maar een keer, om mezelf ervan te vergewissen dat mijn woorden bestaan en op de koop toe waar zijn. Dat ze me niet ontsnappen net wanneer ik ze het hardst nodig heb.

‘Ik kom een verhaal brengen dat Hendrik Conscience destijds door de vingers is geglipt. De grote verteller ploeterde in het spoor van zijn Oostmalse stiefmoeder door de Kempense zavel op zoek naar verhalenstof om zijn volk te leren lezen. Hier in Lille stootte hij in al het vuil op een glimmende parel: Peeter Sas en zijn trawanten hadden in de vroege lente van 1625 een vreselijke schermutseling met een handvol Kroaten in de bossen rond het dorp, richting Wechelderzande. Zo bezorgden ze de Lillenaren een onafschudbare spotnaam: de

Krawaten. Een prachtverhaal lag te wachten op Consciences zelfverzekerde pen, maar *Het schandaal van de Herregracht* kwam er nooit, naar verluidt op uitdrukkelijk verbod van de burgemeester zelve: die schandelijke bladzijde uit onze dorpsgeschiedenis zou te allen prijze worden doodgezwegen! Zelfs door een verhalenverteller van het kaliber van Conscience – of net omwille van dat schrikwekkende kaliber ... De oude woordensmid zou de Lilse schandvlek met zijn vertelgrage inkt nog verder doen uitdeinen, en dat kon de bedoeling niet zijn. Wie de bange burgemeester precies was – de eeuwig zetelende Adriaan Knaeps of toch iemand anders – heb ik niet met zekerheid kunnen achterhalen, maar dat doet er eigenlijk ook niet toe.

Wat er wel toe doet, is het volksverhaal zelf: dat lag nog steeds te popelen om verteld te worden. Het verdiende het ook: het is helemaal geen verhaal van schaamte dat je burgemeesterlijk moet willen wegmoffelen in de bruinoranje bodem. Het is een verhaal van onrecht en woede, van wraak en boetedoening, van doortraptheid en dorpsliefde. Daarom heb ik de schop bovengehaald en ben ik beginnen graven, los door de verhalen barende zavel, naar de geheimen van de Krawatenhistorie.'

Ik krijg even een krop in de keel en maak mijn stropdas wat losser. Een slok water om de woordenstroom gaande te houden. Als dat straks voorvalt, moet ik het hoofd koel houden en de keel gesmeerd. Niets belachelijker dan een spreker die zijn tekst niet onder controle heeft: een voordracht moet perfect van de tong rollen, niet sputteren als een op hol geslagen stoomtrein. Het publiek dat ik wil, mag geen genade kennen. Het moet volmaaktheid eisen en al het andere als belabberd bedrog uitjoelen. De randjes mogen niet rafelen. Het mag

nergens rafelen ... Waar was ik? Het historisch kader, juist, en dan wat passages voorlezen. Zorgvuldig gekozen, natuurlijk. Consciëntieus, moet ik onwillekeurig denken.

‘De grote fout die Conscience maakte, toen hij zijn voorstel aan de burgemeester voorlegde, was een gebrek aan historisch kader. Hij beschikte wellicht ook niet over de nodige bronnen. Wij gelukkig wel. We kunnen vandaag die ene vraag die bij eenieder van jullie op de lippen brandt vol vertrouwen beantwoorden: hoe zijn in een boerengat als Lille in godsnaam Kroaten terechtgekomen vier eeuwen geleden, in tijden van schijnbaar oeverloze honkvastheid? Het zogenaamde schandaal van de Herregracht vond plaats ergens begin april 1625, na een ongezien strenge winter die de geringe voedselvoorraad tot een schrikwekkend minimum had herleid.

De Lilse geweldenaars stonden dus onder leiding van Peeter Sas, telg van een familie die hier al eeuwen onder de kerktoeren woonde en trouwens nog steeds woont. Meer nog, het Lilse Sassengeslacht is zowat zo oud als onze kerktoeren! Maar waarom hadden Sas en co het plots met een bende Kroaten aan de stok? Hadden zij in een vlaag van zinsverbijstering het plan opgevat om wat bij te verdienen door in de clinch te gaan met hulpeloze reizigers, aangevoerd door een vermeende prins? Allerminst! De Kroaten waren niet hulpeloos, en de Lillenaren hadden al helemaal hun verstand niet verloren. Dat ligt niet in hun aard: dat moet ik jullie niet vertellen. Maar te veel is *trop*. De dorpelingen hadden genoeg van de Kroaten, die de streek al een tijdje onveilig maakten en nu ook bivakkeerden in en rond de Lilse kerk en haar hof. De Kroaten waren in de Kempen opgedoken om de Spaanse troepen te ondersteunen: die katholieke zuiderlingen waren

in 1625 – het hart van de Dertigjarige Oorlog – druk bezig Breda te belegeren en op de calvinistische Nederlanders te veroveren voor de Spaanse kroon. De Kroaten waren ingehuurd om de Spanjaarden van proviand te voorzien in hun eindeloze strijd tegen de Staatse troepen van de Oranjes: als logistieke hulpjes, zou ik minachtend durven opperen. De Spanjaarden beschouwden hen zelf als inferieure soldaten die minder rechten genoten dan hun reguliere troepen. Dat hield de Kroaten overigens niet tegen om als wilden tekeer te gaan: ze pikten graag een extra graantje mee door agressieve rooftochten uit te voeren, een tactiek die ze thuis in de Balkan hadden geleerd. Daar moesten ze zien te overleven tussen de Oostenrijkse Habsburgers in het noordwesten en de veroverzuchtige Ottomanen in het zuidoosten. Deze Kroatische huurlingen stonden bekend als regelrechte bandieten, van de onverbeterlijke soort, kerels die je liefst niet in de avondschemer tegen het lijf liep. Al kon je meteen weten of je prijs had: met een *cravate* rond hun nek waren de Kroaten nog trots op hun roverijen ook, zo trots dat ze in de taal van onze zuiderburen hun naam aan het ding hebben gegeven! Ze droegen de das als identiteitsanker om hun hals. De Lillenaren wilden niets liever dan hen daarmee de dieperik in sleuren.'

Ik frunnik mijn eigen stropdas nog wat losser: eigenlijk toch niet gepast dat ik hier in de tooi van de vijand het rijke Lilse verhaal eindelijk eens deftig kom brengen. Duizend bommen en Krawaten nog aan toe! En het verdomde ding spant me nog de adem af ook: de woordenstroom stokt, een doemscenario. Krampachtig grijp ik naar een glas water in een poging de stroom weer op gang te brengen, maar tevergeefs: hopelijk komt het straks wel, wanneer honderden

paren priemende ogen me vol verwachting zullen aanstaren ... Ik leg me neer op de zetel in de coulissen, mijn gekostumeerde benen omhoog: neergaan in stijl, heet dat. Mijn ogen glijden nog even over de eerste passage die ik wil voorlezen. Een dikke zweetdruppel spat uit een op de bladzijde en wordt er één mee, zoals ik met de zetel. Met zware oogleden slaak ik een diepe zucht vol onzekerheid en mompel ik nog: *Eind maart 1625 bereiken nieuwe onheilsberichten het dorp dat de dassendragers er zitten aan te komen ...*

IEJEN

‘**G**ODVERDOMME, DIE BELHAMELS van een Kroaten,’ bulder ik wanneer ik ons huis op het anders zo rustige gehucht op de Houtzijde betreed. ‘Sapperdepitjes, van God los, dat zijn ze. Ze gaan ons nog over de kling jagen! Nagels aan onze doodskist! Ik grijp ze en knijp ze de keel dicht. De eerste die ik zie, die ... die ...’

‘Kalm, Peeter, kalm,’ tempert Heleen me, wiebelend met haar hoogzwangere buik, terwijl ik naar adem hap, ‘de stoom komt uit je oren! Straks komen de Molenberchs en Martine nog kijken of je me niets hebt aangedaan: je weet dat de muren van papier zijn. Hebben de Kroaten weer iets uitgestoken?’

Ik probeer mijn haastige adem te kalmeren. ‘Hun kerfstok staat allang vol. Geen turf kan er meer bij! Nu hebben ze al het koren van onze Matthias afgesneden en de voorraadschuur geplunderd, wist ons moeder te vertellen. Goddeloze en eerloze mensen zijn het. Als die paljassen al op de velden van Olyslaeghers zitten, zullen ze rap

in het dorp staan. Dan hangen de Sassen en alle andere families er binnen de kortste keren ook aan: weg zuurverdiende oogst! God allemachtig ... Die woestelingen gaan echt hun boekje te buiten. Het is niet omdat de Spanjaarden en de Nederlanders elkaar koste wat kost in de pan willen hakken, dat wij brave Lillenaren daarvoor moeten opdraaien. Er gaan fameuze accidenten van komen, Heleen: ik zeg het je! Wij blijven die Kroatische loopjongens niet dulden: dat ze hun koren in Spanje gaan halen, bij *el Rey* zelve als het moet. Als er één van die dassendragers mij onder ogen durft te komen, sta ik niet in voor de gevolgen! Nonde, nonde ...'

Wanneer ik na een tijdje eindelijk ben uitgeraasd, ineengestuikt als een slecht gebonden korenbussel, fluistert Heleen me toe, met een voorzichtigheid die enkel jarenlang geduld kan baren:

‘Denk je dat er genoeg eten zal zijn voor de paasfeesten?’

Ik slaak een diepere zucht dan ooit tevoren en jammer het uit: ‘Dat ik het bij God de Vader niet weet, Leentje ... Op Zijn erbarmen moeten we alvast niet rekenen. We zijn nog maar net van een eeuwig ogende winter verlost die onze oogst verslond, of er komt hier een konvooi bandieten in de zavel stoeberen en het koren verminken. De Heer sta me bij: ze zullen ervan lusten, als ze niet snel ophouden, ook al zijn het zogezegd katholieken! Maar je bed in, jij: met die bobbel op je buik had je allang onder de wol moeten brommen. Ik passeer nog even bij de Molenberchs om actie te ondernemen. Er moet iets gebeuren.’

‘Doe maar niet te zot, Peeter. En denk aan je christenzieltje.’ Wanneer Heleen zich neer heeft gevleid en net als mijn kroost aan de slaap heeft toegegeven, trek ik mijn versleten mantel aan. Het ge-

stommel maakt mijn oudste, Margaretha, wakker: ‘Vader, waar trek je nog heen, nu de kippen allang zwijgen? Wat is er aan de hand?’ Ik kus haar op de kruin, leg mijn hand op de amulet om haar hals – een erfstuk met de heilige Margaretha op – en fluister: ‘Niets waar jij je zorgen over hoeft te maken, Greetje. Ik ben zo weer terug. Gewoon even de velden controleren en dan nog mijn incasseringen overlopen.’ Gerustgesteld vertrouwt Margaretha haar hoofd weer toe aan het stro. Ik steek een olielampje aan en manoeuvreer de krakende deur zo stil mogelijk. Ik glij behendig door de kleine spleet als een schim in de nacht.

We moeten patrouilleren, voel ik in mijn bange botten. De Kroaten zijn nu niet ver meer en kunnen ons elk moment verrassen. Willen we niet onder de voet worden gelopen als ordinaire kakkerlakken, moeten we nu als dorpingen paraat staan. Ik roep de raad bijeen, want de tijd dringt. Ik haast me naar onze burens en trommel mijn beste vriend Peeter Molenberchs op om een kleine crisisraad te organiseren. Onderweg richting het dorp verdelen we het ronselwerk. De wandeling die normaal een halfuur duurt, doen we nu in halve loop-pas. Peeter rekruteert Geert Dircx en Jan Nouts, terwijl ik me langs onze Matthias, Wilboort en Metten spoed. Binnen het kwartier treffen we elkaar in herberg De Croon, waar in de luwte van de kerktoeren de kaarsen naar goede gewoonte als laatste uitgaan. We stampen snel het zand van onze schoenen en zoeken onze vaste ronde tafel uit achteraan in de hoek van de herberg. Zo snel als we van een kroes bier worden voorzien, barsten de debatten los en galmt de onrust door het puntdak van de herberg.

‘We moeten onze torenwachter Adriaan Bruls bijstaan en de kerk nu permanent bemannen met twee extra wachters, binnen de poorten van het kerkhof. Op uitkijk staan, en onze betaling voor een *sauvegarde* klaar hebben vóór ze die kunnen eisen ...’ oppert Wilboort voorzichtig, met zijn handen opgevouwen op de tafelrand.

‘Maar wie gaat er nu nog iets aan die mannen willen geven?’ briest onze Matthias, terwijl hij denkbeeldige vliegen vangt en mij indringend aanstaart. ‘Ze hebben bij mij al het koren gepikt en zijn dan gaan lopen naar Zandhoven als dieven in de nacht, nadat ze Beerse en Vosselaar ook al hadden leeggeroofd! Zelfs als ik de Kroaten iets zou willen geven: ik zou het simpelweg niet kunnen, zeker niet na de passage van dat Italiaanse regiment vorige maand. Aan de grond zit ik. Het is vorige week pas beginnen dooien, en de weinige plantjes die de gure winter hebben overleefd, zijn nu meedogenloos verminkt door die landpiraten. Ik hoor dat ze ook schapen en koeien aan het roven zijn geweest. Precies of allee, met een *sauvegarde* kunnen we nog bescherming kopen: het blijft maar een vod papier vol dode letters. De Spanjaard heeft zijn eigen troepen niet in de hand. Wat een klucht!’

‘Kalm, Matthias,’ sus ik mijn kozijn kordaat, terwijl ik denk aan mijn eigen uitbarsting thuis bij Heleen daarnet. ‘Venijnig kwaad zijn gaat ons niet helpen ... Zo doen we onszelf de das om, letterlijk en figuurlijk. Als schepen moet je je hoofd toch wat koel leren houden. Goed idee, Wilboort, om de wacht te verdrievoudigen. Wilboort en Metten, staan jullie onze torenwachter deze nacht bij? Dan nemen de Molenberchs en ik het de volgende nacht over. Ik kan in Herentals nog wel wat tonnen bier en rundslappen regelen om de wachten door te komen, al zal dat een flinke duit kosten. En als we met ons vieren

in de dorpsschool slapen, dan kunnen we elkaar makkelijk afwisselen en in geval van nood snel bijstaan. Ik zorg ook voor een paard zodat we als de vliegende bliksem versterking kunnen halen. Hopelijk vrijwaren we ons paasfeest zo nog van dat Kroatenkrapuul ...?

Met een vastberaden hoofdknik en een brommende 'ja' op bastoon bezegelt de hele tafel het besluit in koor. We teugen al even vastberaden onze kroes leeg. Bang om die vastberadenheid voortijdig te verliezen verlaten we met stille trom onze vaste stek in De Croon. Aan de toog drink ik me met de Molenberchs nog een kroes moed in, terwijl de rest meteen de deur uitgaat, Wilboort en Metten om de kerk en haar hof te bemannen. Ik vraag de waard ons verteer op de rekening van de dorpsraad te zetten en een kaarsje voor ons te branden, om dan ook zelf het aardedonker van de frisse lentenacht in te trekken. Ik besluit om nog snel thuis wat spullen op te pikken om dan mijn bed in de dorpsschool op te maken. Onderweg wik en weeg ik onze kansen, onder het ritmisch ge-oehoe van onze kloeke kerkuil, dat naarmate ik wandel almaar onheilspellender klinkt. Tegen een konvooi Kroaten die in het roven en vechten gepokt en gemazeld zijn, staan we natuurlijk machteloos als klein dorpje zonder getraind bataljon. Maar als we het niet proberen, vergeven we het onszelf nooit. We zijn het aan onze families verplicht. En aan elkaar. En ik in het bijzonder aan mijn ongeboren kind. Dan moge het kosten wat het kost.

